

Висновки. Метою викладання навчальної дисципліни «Протирозійна організація території» є забезпечення студентів знаннями в галузі землеустрою, вміннями та навичками, необхідними для виконання завдань із метою досягнення оптимального ступеня впорядкування раціонального використання земельних ресурсів, охорони земель та навколишнього природного середовища, володіння інформацією про стан земельних ресурсів та довілля, прийняття правильних проектних та управлінських рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бордюк М. Формування знань про електромагнітні властивості високомолекулярних сполук та їх систем у майбутніх учителів фізики та технології при вивченні спецкурсів / М. Бордюк, Т. Шевчук, Н. Бордюк // Нова педагогічна думка. – 2013. – № 2 (74). – С. 120-133.

2. Закон України «Про землеустрій» №858-IV від 22.05.2003 р. (зі змінами). – К. : ВВР, 2003. – № 36. – С. 282.

3. Лозовий О. Про стандарти і навчальні плани підготовки бакалаврів із землеустрою і земельного кадастру / О. Лозовий // Землевпорядний вісник. – 2009. – № 9. – С. 43-45.

4. Мартин А. Зміст вищої освіти в галузі землеустрою: сучасний стан, проблеми та шляхи їх вирішення / А. Мартин, Й. Дорош, З. Флекей // Землевпорядний вісник. – 2009. – № 5. – С. 33-36.

5. Новаковська І. Нова навчальна програма з основ економіки землекористування / І. Новаковська // Землевпорядний вісник. – 2013. – № 8. – С. 15-18.

6. Третяк А. М. Стандартизація та нормування у землеустрої: інновації навчальної програми / А. Третяк, В. Другак, І. Колганова // Землевпорядний вісник. – 2013. – № 2. – С. 45-49.

Дата надходження до редакції: 16. 10. 2014 р.

УДК 57.02

Володимир БОРЕЙКО,

доктор економічних наук, проректор із наукової роботи
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'ячука

ЕКОЛОГІЧНІ ЗАГРОЗИ ДЛЯ НИНІШНЬОГО ПОКОЛІННЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

У статті досліджено проблеми, що зумовили погіршення екологічної ситуації у XX та XXI століттях у світі. Продемонстровано, що орієнтація країн та бізнесу на отримання економічного результату при ігноруванні екологічних факторів спричинила забруднення навколишнього середовища та неефективне використання природних ресурсів. Визначено загрози, які несуть екологічні чинники для нинішнього і майбутніх поколінь, та запропоновано шляхи їх подолання.

Ключові слова: навколишнє середовище, екологічні фактори, екологічні загрози, економічний результат, природні ресурси.

В статье исследованы проблемы, которые обусловили ухудшение экологической ситуации в XX и XXI веках в мире. Продемонстрировано, что ориентация стран и бизнеса на получение экономического результата при игнорировании экологических факторов повлекла загрязнение окружающей среды и неэффективное использование природных ресурсов. Определены угрозы, которые несут экологические факторы для нынешнего и будущих поколений, и предложены пути их преодоления.

Ключевые слова: окружающая среда, экологические факторы, экологические угрозы, экономический результат, природные ресурсы.

In the article the problems that led to environmental degradation in the XX and XXI centuries in the world, are researched. It is shown, that the orientation of the countries and business on obtain economic results and the ignoring of environmental factors, are caused the

pollution environment and inefficient use of natural resources. Threats, what carry environmental factors for present and future generations, are determined and ways to overcome them are suggested.

Key words: environment, environmental factors, environmental threat, economic results, the natural resources.

Постановка проблеми. Стрімке зростання промислового виробництва у XX та XXI століттях несе значні загрози для нинішнього та майбутніх поколінь. Водночас забруднення навколишнього середовища шкідливими інгредієнтами, підвищення радіаційного фону, знищення лісів, деградація земель та вичерпання природних ресурсів негативно впливає на економічний розвиток країн усього світу. У зв'язку з цим сьогодні для екологічно зорієнтованих членів суспільства, вчених та урядів важливо визначити загрози, які несе нинішнє непередумане природокористування для населення, та запропонувати шляхи їх подолання, що й зумовлює актуальність цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Важливість створення екологічно сприятливого середовища для існування нинішнього і майбутніх поколінь зумовила дослідження означеної проблеми багатьма відомими зарубіжними та вітчизняними вченими, серед яких слід виділити роботи О. Ф. Балацького, О. О. Веклич, К. Г. Гофмана, М. О. Клименка, Б. Коммонера, Л. Г. Мельника, В. Рахіліна, Б. Розанова, П. Руснака, Ю. Соломатіна, О. Стогнія, С. М. Сухарева, Ф. Р. Татурі, Т. С. Хачатурова та ін. Однак загрози, які несе сучасна діяль-

ність людини для самої себе та майбутніх поколінь, потребують подальших глибоких досліджень.

Метою статті є визначення причин, що зумовили сучасні екологічні проблеми; оцінка загроз, які вони несуть для нинішнього і майбутнього поколінь, та обґрунтування шляхів їх подолання.

Виклад основного матеріалу. Із другої половини ХХ століття одночасно з виникненням сучасної індустрії зміни в природному середовищі стали загрозливими для навколишнього середовища та населення. Якщо в попередньому столітті екологічні проблеми виникали на окремих невеликих територіях, то через сто років вони почали набувати глобального масштабу та поширюватися на кілька країн. У ХХ столітті суспільство накопичило таку кількість відходів, що природа вже не здатна самостійно їх переробити. До цієї проблеми долучилося більшість сучасних виробництв: видобувна та переробна промисловість, сільське господарство, будівництво, зв'язок, нафтохімічний та житлово-побутовий сектор, легка промисловість тощо.

Виробництво і використання сучасних машин вимагає різкого збільшення видобування вугілля, нафти, газу, мінеральних руд та інших корисних копалин. Проте в процесі видобування вугілля на поверхню землі піднімається значна кількість «пустої породи», яка займає великі площі родючих ґрунтів, надсилає в атмосферу шкідливі компоненти, забруднює поверхневі і підземні води та змінює природно-кліматичні умови в окремих регіонах. Подібне спостерігається при видобуванні металічних руд та будівельних матеріалів. Буріння нафтових і газових свердловин та подальша їх експлуатація супроводжується забрудненням атмосфери супутніми газами та шкідливими продуктами, що утворюються в процесі горіння нафтових і газових факелів, розливам нафтових плям на поверхню суші та водойм.

Сільське господарство є найдавнішою галуззю виробництва, однак протягом багатьох століть підвищення врожайності аграрної продукції забезпечувалося за допомогою дотримання науково-обґрунтованих сівозмін та використання органічних добрив, що забезпечувало природне середовище від техногенно зумовлених незворотних змін. Проте в ХХ столітті для збільшення врожайності людство вдалося до використання мінеральних добрив, що, розпадаючись на шкідливі компоненти, спричиняють забруднення продуктів харчування, ґрунтів, атмосфери та водних об'єктів, а також загибель тварин, птахів, риби та мікроорганізмів.

У ХХ столітті з метою заміни металів, деревини та інших компонентів людством було освоєно виробництво значної різноманітності штучних речовин: пластмас, поліетиленів, полістиролів тощо, які в природному середовищі розчиняються сотнями років. Оскільки обсяги виробництва цієї продукції значно перевищують здатність природи до їх перероблення, а в процесі їх спалювання виділяється велика кількість токсичних речовин, то проблема поводження з відходами переросла в глобальну кризу. Це пояснюється тим, що сьогодні штучні матеріали використовуються не лише в машинобудівному комплексі, а й у будівництві, житлово-комунальному секторі, транспортних засобах, підприємствах зв'язку і навіть у легкій промисловості та сфері послуг. У зв'язку з цим людина, яка проживає в будинках, оздоблених штучними матеріалами,

одягнута у вбрання, виготовлене зі штучних тканин, користується побутовими приладами, в основі яких – штучні компоненти, вимушено поглинає токсичні речовини, що виділяються при їх експлуатації.

У цьому столітті відбувається освоєння людиною повітряного простору і космосу, а також використання електричної, теплової та ядерної енергії. Як наслідок – техногенний вплив діяльності людини на довкілля вийшов далеко за межі її проживання: для будівництва гідроелектростанцій було затоплено великі площі родючих ґрунтів; будівництво атомних електростанцій та випробування ядерної зброї спричинило радіоактивне забруднення довкілля; у космосі знаходиться значна кількість відпрацьованих літаючих апаратів та відходів.

Таким чином, дослідження структури і діяльності екосистеми в сучасному промислово розвинутому суспільстві та проблем, які перенесені з ХХ у ХХІ століття, дозволяє зробити висновок, що сучасний екологічний стан навколишнього середовища становить загрозу для всього живого на нашій Планеті.

Французький учений Франсуа Рамад до найбільш загрозливих для суспільства чинників відносить: зменшення біорізноманітності природного середовища, порушення кругообігу речовин, використання з літосфери різних мінералів, рідких металів тощо, які згодом у значних кількостях розсіюються в повітрі, воді та ґрунті [1, с. 120-121].

Отже, прискорення науково-технічного прогресу, значне різноманіття відкриттів ХХ століття, стрімкий ріст індустріального виробництва та вихід людини в космос значно розширили межі її вторгнення в природне середовище. Однак спроби перетворення і підкорення природи людиною призвели до екологічних катастроф та загальнопланетарної екологічної кризи. Це, у свою чергу, викликає цілком закономірне запитання: чи не несе сучасна діяльність людини загрозу для її життя?

Учені вважають, що коли прогресуючий негативний вплив людини на природу вчасно не зупинити – людство може стати своїм могильником. Адже розвиток людського суспільства сьогодні настільки прогресивний, що його енергетичні потреби досягли межі можливостей самовідновлення природи і їй уже не під силу компенсувати необдумані «пустощі» людини.

Найбільш серйозні зміни в природному середовищі відбуваються під впливом росту промислового виробництва. Щорічно в індустріально розвинених країнах світу в атмосферу викидається 145,5 млн тонн двоокису сірки, 50 млн тонн окисів азоту, 50 млн тонн вуглеводневих сполук та 250 млн тонн аерозолів. Лише внаслідок експлуатації двигунів внутрішнього згорання щорічно в атмосферу Землі викидається 10-15 млрд тонн двоокису вуглецю.

Порушення навколишнього середовища завдає колосальної матеріальної шкоди суспільству. Водночас забруднення довкілля викликає прискорення процесів фізичного зносу обладнання, машин та транспорту. Встановлено, що щорічні збитки, завдані нерухомості внаслідок забруднення довкілля, складають: у США – 24 дол., Канаді – 49 дол., Великобританії – 14 дол. на душу населення.

Однією з найбільш руйнівних форм забруднення навколишнього середовища є кислотні дощі. У країнах ЄС щорічні збитки, що завдаються лісовому фонду кислотними дощами, становлять 0,2 млрд

дол., а матеріалам і спорудам – 2,7 млрд дол.; втрати в рибному господарстві – 0,03 млрд дол. У Швеції 20% усіх озер забруднені кислотними дощами, тоді як у Німеччині збитки від кислотних дощів у лісовому господарстві складають 800 млн дол., у сільському господарстві – 600 млн дол. Щорічно збитки, нанесені історичним пам'ятникам і спорудам кислотними дощами, в Голландії оцінюються в 10 млн дол. За оцінками спеціалістів, щорічні втрати власності внаслідок сульфідної корозії досягають у Швеції 2,5 млн дол., а в США – 100 млн дол. [2, с. 15, 163].

Отже, забруднення атмосфери стало не тільки шкідливим для здоров'я населення та інших живих організмів, а й економічно не вигідним для держав, в яких розвинуте промислове виробництво. Зниження продуктивності ґрунтів, забруднення прісних вод, мінералізація сільськогосподарського виробництва, зростання захворюваності і смертності (особливо дитячої) висунули на порядок денний екологічні та соціальні проблеми, одна з яких – відсутність природного приросту населення. Значною мірою ці проблеми пов'язані з наслідками забруднення довкілля.

Зважаючи на вищевикладене, О. Стогній пише: «Гострота постановки екологічної проблеми за сучасних умов викликана початком такого періоду розвитку виробничих сил, коли поширення і фундаментальність виробничої діяльності людства можна порівняти лише з творчістю природних сил. Відмінність сучасної екологічної ситуації у світі, зокрема в Україні, полягає в тому, що зміни середовища, де ми живемо, стають настільки глобальними та суттєвими, що на перший план висувається завдання свідомого й системного регулювання як людської діяльності, так і природних ресурсів» [3, с. 89].

На думку Франсуа Рамада, «збереження природи є однією з найбільш насущних проблем суспільства, вирішення якої диктується необхідністю укріплювати фізичне і моральне здоров'я міського населення. Хіба можна назвати випадковістю той факт, що в промислових країнах усі жителі тільки й ждуть вихідного дня, щоб відправитися за місто або на берег моря?» [1, с. 511].

Баррі Коммонер вважає, що сучасні взаємовідносини людини з природою можуть призвести до її загибелі: «Для того, щоб вижити на Землі, людині потрібні стабільні умови існування в навколишньому середовищі. Проте абсолютно очевидним є те, що наш нинішній спосіб господарювання на Землі веде до руйнування її тонкої оболонки, яка підтримує життя, веде до нашої власної гибелі» [4, с. 11]. Його позицію поділяють і німецькі вчені (В. Грингмут, К. Кутчбаух, Г. Росс і Г. Штрайбель): «При розгляді взаємовідносин між людським суспільством і природою в історичному плані стикаєшся з винятково суперечливими явищами. З одного боку, людство прямо-таки універсально розширило ці взаємовідносини; з іншого – воно безперестанно займається тим, що долає бар'єри, які ставить на шляху його розвитку природа, які піддають важкому випробуванню саме його існування, загрожують його подальшому розвитку і які насамкінець можна подолати тільки в процесі впертої боротьби» [5, с. 16].

Отже, альтернативи немає: або суспільство повернеться обличчям до вирішення екологічних проблем, використавши всі набуті ним знання

на своє і природи благо, або природа жорстоко помститься людині. Нині від успішного вирішення екологічних проблем залежить не лише стан нашого здоров'я, рівень добробуту, а й, як наголошують провідні вчені світу, сам факт існування людського суспільства.

Таким чином, основним завданням учених та екологічно орієнтованих урядів країн є створення економічних механізмів ефективного управління раціональним природокористуванням і розробка шляхів підвищення ефективності використання природних ресурсів та охорона навколишнього природного середовища.

В умовах ринкової економіки з урахуванням інтересів усього суспільства ефективність природокористування визначається за сумою економічної, екологічної та соціальної ефективностей. Тому сьогодні важливо забезпечити їх одночасне досягнення при використанні природного середовища. Іншими словами, діяльність суб'єктів господарювання, спрямована на отримання прибутку, повинна поєднуватися з поліпшенням навколишнього природного середовища та соціальних умов проживання населення того, щоб економічні спади та піднесення не спричинили погіршення екологічної ситуації, яка, у свою чергу, впливає на соціальні показники.

Для досягнення вищезазначених цілей в умовах нестачі фінансових ресурсів, в яких нині заходиться Україна, не можна сліпо копіювати західні підходи до розв'язання екологічних проблем. Хоча надбання західних держав у сфері забезпечення раціонального природокористування досить вагомі, їх наслідування вимагає значних капіталовкладень, що в сучасній економічній ситуації нашої країни неможливе. У зв'язку з цим для розв'язання екологічних проблем та уникнення екологічних криз в Україні найбільш прийнятним буде синтез досягнень різних країн та економік у сфері забезпечення раціонального природокористування, які спираються на положення сучасних екологічних та економічних наук.

Правильні взаємовідносини природи і суспільства не полягають в гальмуванні використання природних ресурсів для потреб виробництва, тобто зупиненні процесу розвитку виробництва, а, значить, і суспільства в цілому, необхідним є раціональне природокористування, за якого суспільство ставить перед собою завдання з максимальною обережністю й економією відноситися до природних ресурсів, забирати в природі не більше того, що потрібне як сировина для розвитку виробництва. Насамперед необхідно не переступати тих меж видобування відновлюваних природних ресурсів, за якими втрачається здатність природи до самовідновлення; також комплексно використовувати всі елементи добутих ресурсів (особливо – невідновлюваних) та знизити до мінімуму відходи й тим самим зменшити забруднення середовища.

У зв'язку з вищевикладеним нашої країні (як і всьому світовому суспільству) необхідно зосередитися не стільки на усуненні нинішніх екологічних проблем, скільки на виробленні такої стратегії свого майбутнього розвитку, яка б дозволила зберегти природне середовище для майбутніх поколінь. «Збереження недеградованих екосистем і природних незайманих районів – одне з найбільш насущних завдань, які випали на долю нашого покоління» [1, с. 509].

Висновки. Зважаючи на вищевикладене, можна зробити висновок про те, що сьогодні серед економічних вигод усім країнам необхідно надати пріоритет екологічно безпечному розвитку суспільства. Ціллю використання природних ресурсів на нинішньому етапі людської цивілізації має стати покращення кількісних і якісних характеристик елементів природи: зменшення кількості шкідливих інгредієнтів у повітрі, ґрунті, воді, продукції рослинництва та тваринництва; зменшення розораності ґрунтів та збільшення площ, зайнятих лісами, природними пасовищами, водоймами і болотами, а також гумусу в сільськогосподарських ґрунтах, видів і кількості диких тварин, птахів та риби; відновлення природного радіаційного фону Землі у всіх її куточках; перероблення або екологічно безпечно захоронення всіх відходів, які людство накопило до цього часу; зменшення матеріало- й енергомісткості суспільного продукту, раціональне використання мінеральних ресурсів та збільшення частки енергії, виробленої з відновлювальних джерел. Дотримання цих принципів дозволить уникнути екологічних загроз та покращити середовище проживання для теперішнього та майбутніх поколінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Рамад Франсуа. Основы прикладной экологии: воздействия человека на биосферу / Франсуа Рамад. – Л. : Гидрометеиздат, 1981. – 544 с.
2. Экономика природопользования на предприятиях : сборник статей. – М. : Имакс, ВНИИЦ экологии, 1992. – 202 с.
3. Стогній О. Україна перед вибором: технократизм чи гармонія з природою / О. Стогній // Віче. – 1995. – №1. – С. 86-93.
4. Коммонер Барри. Замыкающийся круг (природа, человек, технология) / Барри Коммонер. – Л. : Гидрометеиздат, 1974. – 280 с.
5. Грингмут В. Формирование окружающей среды и экономика природных ресурсов / В. Грингмут, К. Кутчбаух, Г. Росс и др. – М. : Прогресс, 1982. – 382 с.

Дата надходження до редакції: 17. 10. 2014 р.

МУЗИКА. ЕСТЕТИКА

УДК 792.7+78.01

Назарій ОНИЩУК,

магістр Інституту мистецтв

Рівненського державного гуманітарного університету

Оксана СМЕТАНА,

старший викладач кафедри естрадної музики

Інституту мистецтв

Рівненського державного гуманітарного університету

СУТНІСТЬ ЕСТЕТИЧНОГО ТА СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНУ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЕСТРАДИ

У статті розкривається взаємодія естетичного та соціокультурного осмислення у форматі аналізу феномену музичного мистецтва естради, охарактеризовані особливості розвитку національного естрадно-вокального мистецтва другої половини ХХ століття, визначені актуальні питання, що потребують детального вивчення та аналітико-спектрального дослідження.

Ключові слова: естетичне та соціокультурне осмислення, естрада, феномен музичного мистецтва естради, національне естрадно-вокальне мистецтво, українська естрадна пісня, жанровість, жанрово-стилістичні особливості.

В статті розкриваються взаємодія естетичного та соціокультурного осмислення в форматі аналізу феномена музичного мистецтва естради, охарактеризовані особливості розвитку національного естрадно-вокального мистецтва другої половини ХХ століття, визначені актуальні питання, що потребують детального вивчення та аналітико-спектрального дослідження.

Ключевые слова: эстетическое и социокультурное осмысление, эстрада, феномен музыкального искусства эстрады, национальное эстрадно-вокальное искусство, украинская эстрадная песня, жанровость, жанрово-стилистические особенности.